

Kalevalaisia henkilökuvia

Tiina Piilola: *Kalevalan naiset*. S&S 2019.

Kirjailija ja kirjallisuudentutkija Tiina Piilolan väitöskirjan nimi oli *Kalevalan naiset ja tiedon yöpuoli* (2017). Nyt ilmestynyt *Kalevalan naiset* on popularisoitu versio väitöskirjan yleisölle mielenkiintoisimmiksi arvioituista osista.

Piilola lähtee liikkeelle esittelemällä lyhyesti *Kalevalassa* esiintyviä naishahmoja, *Kalevalan* syntyvaiheita, Lönnrotin työtä sekä tutkijoiden *Kalevalasta* tekemiä tulkintoja. Tämä on tarpeen taustaksi niille lukijoille, joille *Kalevala* on jäänyt vähemmän tunnetuksi kansalliseepokseksi, jolla on toki arvoa, mutta joka ei ole kovin kiin-

nostava.

Kalevalaa ei voi lukea kuten sanomalehteä, toteaa Piilola. Kuten myyteissä aina, *Kalevalan* kertomuksissa on paljon sellaista, mikä jää pintalukemisella piiloon. Piilola esittääkin naisia käsittelevistä runoista myös aivan uusia tulkintoja. *Kalevalan* naiset, joita Piilola käsittelee, ovat Ilmatar, Aino, Louhi ja Pohjan neito, Lemminkäisen äiti sekä Marjatta.

Jokaisen naisen kohdalla Piilola tarkastelee tämän roolia *Kalevalassa* ja Lönnrotin tekemiä ratkaisuja kyseisen naisen kohdalla. Hän esittelee kyseisen naishahmon inspiroimaa kuvataidetta ja musiikkia sekä aikaisempaa tutkimusta ja toteaa joidenkin naishahmojen kohdalla mies- ja nais- tutkijoiden tulkinnoissa olleen merkittäviä eroja.

Kalevalan ensimmäiset naiset

Kalevalassa maailma syntyy sotakanmunasta, joka rikkoutuu pudotessaan raskaana olevan Ilmattaren polvelta. Ilmatar itse muotoilee maailmaa ja lopulta synnyttää ihmisen, Väinämöisen. Piilola pohdiskelee dualistista käsitystä naisen ja miehen rooleista, jossa nainen on synnyttäjä ja mies kulttuurin luoja. Hän esittelee myös erilaisia Ilmattaren kuvaamisen tapoja kuvataiteissa.

Aino on ollut *Kalevalan* suosituin naishahmo sekä taiteessa että tutkimuksessa. *Kalevalan* ulkopuolella Ainin mukaan on nimetty niin toimintakeskuksia kuin jäätelöäkin. Erityisesti naispuoliset tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota (mies)taiteilijoiden intoon kuvata alastonta nuorta naista. Alaston Aino esiintyy monessa julkisessa patsaassa ja myös maalauksissa. Piilola nostaa esille myös Gallen-Kallelan *Aino*-triiptyykin liittyneen keskustelun.

Ainin kohdalla Piilola muistuttaa Väinämöisen mitätöivistä sanoista ”lapsen tieto, naisen muisti” vastakohtana miehelle tiedolle ja ymmärrykselle. Joka tapauksessa Väinämöinen on ylivertainen

Joukahaiseen verrattuna, ja nuori mies joutuu lupaamaan sisarensa henkensä lunnaiksi. Aino itkee, mutta Ainin äiti iloitsee mahtavasta vävystä eikä ymmärrä tyttären näkökulmaa.

Vanhassa *Kalevalassa* Aino tekee itsemurhan, uudessa hän astuu kirjavalle kivelle, joka ”kilahtaa” tytön alta. Aino muuttuu ujosta tytöstä villiksi Vellamon neidoksi. *Kalevalassa* Aino unohtetaan nopeasti, mutta Piilola käsittelee vielä laajasti Vellamon neidon mysteeriä.

Piilolan sanoin Ainin kuolema tuo *Kalevalaan* säpinää: Väinämöinen lähtee Pohjolaan etsimään uutta morsiota, mistä taas seuraavat sammon taonta ja muut *Kalevalan* keskeiset tapahtumat.

Kalevalan vahvoja naisia

Piilola käsittelee samassa pääluvussa Louhen ja hänen tyttärensä Pohjan neidon. *Kalevassa* Louhi on alussa vieraanvarainen emäntä, joka hoitaa suurta taloutta ja naittaa komeasti tyttärensä. Myöhemmin hän on raivokas sota-päällikkö ja kostonhimoinen noita. Piilola toteaa Louhen olevan Kalavan hahmoissa lähimpänä todellista naista, joka ei taivu yhteen ainoaan muottiin. Tutkijat ovat usein nähneet Louhen saaneen rangaistuksen, kun hän lopuksi esiintyy kyyhkysen hahmossa. Piilolan mukaan tämä ei ole rangaistus, vaan osoitus siitä, että Louhi on oppinut nöyrytymään ja antamaan anteeksi.

Kalevalan parhaimmaksi naiseksi on usein nostettu nimetön nainen, joka tunnetaan vain poikansa äitinä. Lemminkäinen on mahtailija ja naistenmies, mutta omaa myös sellaisia taitoja, että hän onnistuu pääsemään Pohjolaan ja selviää ensimmäisistä tehtävistään. Tuonelan jokeen hän kuitenkin päätyy, ja Tuonen poika vielä paloittelee ruumiin. Piilola osoittaa monta seikkaa, jotka todistavat Lemminkäisen äidin olevan mahtava noita. Hän myös yhdistää Lemminkäisen äidin sekä

luontoon että teknologiaan, pyytään tähän tämä Ilmarista takomaan avukseen vaskisen haravan, joka Piilolan mukaan edustaa kalevalaisen teknologian huippua.

Ilmattaren tavoin Marjatta tulee raskaaksi ilman miestä. Ilmattaren teki raskaaksi tuuli, Marjatan raskaus sai alkunsa puolukasta. *Kalevalan* tulkinnoissa tavallisesti todetaan Väinämöisen väistymisen Marjatan pojan tieltä merkitsevän kristinuskon tuloa ja sen tuomia muutoksia maailmankuvaan. Piilola näkee tilanteessa myös mahdollisuuden, että Väinämöinen väistyy uuden, tasa-arvoisemman ajan tieltä.

Lopuksi Piilola palaa vielä uudelleen Ainon tarinaan Väinämöisen kanteleensoiton kautta. Hän näkee vahvaa vertauskuvallisuutta siinä, että Väinämöinen saa kanteleen aiheet vedenalaisesta maailmasta, Vellamon neidon maailmasta.

Kalevalaa, ei kansanperinnettä

Eriyisesti Ainon kohdalla Piilola puhuu Lucy Irigarayhin viitaten ihmettelyn filosofiasta. Jos mies nähdään normina, kaikki muut voivat tulla omilla ehdoillaan näkyviksi vain ihmettelyn avulla, yrittämällä ymmärtää. Ihmettely saa kaiken näyttämään uudelta, kuten käy Ainolle: herkkä ja tunteikas tyttö syntyy uudelleen entistä ehompana.

Ylipäänsä Piilola näkee *Kalevalan* tarinat kertomuksina kehittymisestä, jopa niin perusteellisesta uuden omaksumisesta, että se esitetään muodonmuutoksena. Hän muistuttaa Rosi Braidottin tekstistä, jonka mukaan nykyihmisen täytyy syntyä vertauskuvallisesti uudelleen, joskus useita kertoja. *Kalevalan* tarinat kuvaavat Piilolan mukaan henkilöihahmojen henkistä kasvua. Esimerkiksi Louhen ja hänen tyttärensä kosijoille määräämät tehtävät ovat oikeastaan henkisen *personal trainerin* sparrausta, koska vaaditut työt ovat omiaan auttamaan tekijöitensä henkistä kehitystä.

Piilola tarkastelee *Kalevalan* henkilöihahmoja hämmäntävän eri-

laisesta näkökulmasta kuin mihin olen folkloristina tottunut. Useinhan *Kalevalan* henkilöihahmoja käsiteltäessä nostetaan esille kansanperinteen osuus ja se, että *Kalevalan* runoissa on yhdistetty useita kansanrunoja. Henkilöihahmoja sellaisina kuin *Kalevalassa* esiintyy, ei löydy kansanrunoista. Toki Piilola tuntee myös henkilöihahmojen kansanperinnetaustoja, hän käsittelee näitä paikoin melko laajastikin. Piilola ei kuitenkaan tutki kansanrunoutta, vaan nimenomaan Lönnrotin laatimaa *Kalevalaa*. Lukijan täytyy siis muistaa, että *Kalevala* on kokonainen teos ja *Kalevalan* henkilöihahmot ovat kokonaisuuksia huolimatta kirjavista kansanperinnetaustoistaan.

Piilolan tulkinnat nostavat esille kiinnostavia ja yllättäviäkin ajatuskuluja ja mielikuvia. Uudet näkökulmat *Kalevalaan* ja sen tutkimukseen ovat erittäin tervetulleita.

MERJA LEPPÄLAHTI

Kirjoittaja on folkloristi, kriitikko ja tietokirjailija.